

FUB

För barn, unga och vuxna
med utvecklingsstörning

D nr 2014-001

YTTRANDE
2014-01-08

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Betänkandet SOU 2013:58, Lättläst

INLEDNING

I kommittédirektivet framgår att syftet med översynen av insatser inom lättläst-området var att ge regeringen ett beslutsunderlag för eventuella reformer och prioriteringar på området. FUB ser ett klart behov av att verksamheten på Centrum för lättläst både styrs upp och utvecklas. Under senare år har fokus förskjutits från FUB:s målgrupp till att omfatta fler och fler, vilket har fått till följd att stödet till dem av FUB:s medlemmar som har allra svårast att läsa blivit mindre. Därför var det viktigt att få en översyn av Centrum för lättläst (CFLL). De förslag som utredaren lägger fram tror emellertid FUB inte kommer att gynna FUB:s medlemmar. Rätt för varje individ, oavsett funktionsnivå, att få samhällshälsinformation och vara delaktig i samhället lyfts inte alls fram i utredningen. Demokratiperspektivet borde ha funnits med som en bärande princip i varje avsnitt i utredningen. Genom att inte säkerställa tillgång till information och delaktighet riskerar många FUB-medlemmar att indirekt diskrimineras eftersom de inte får förutsättningarna att bilda sig en uppfattning och utöva inflytande. I detta sammanhang vill FUB lyfta fram vikten av att konventionen för personer med funktionsnedsättning iakttas. FUB anser vidare att det är oerhört viktigt att man inte splittrar den verksamhet som i dag finns på CFLL. Det måste finnas en aktör som ansvarar för och ser till helheten. Någon som ser vad som behövs för att även FUB:s medlemmar ska kunna bli medborgare med samma möjligheter.

5.1.2 Avgränsning av målgrupperna för lättläst

Utredaren föreslår en uppdelning i två olika målgrupper; primär och sekundär. Detta förslag tror inte FUB på. Att låta vissa orsaker, d.v.s. funktionsnedsättningar, utgöra grunden för vilka de huvudsakliga insatserna inom lättlästområdet ska läggas gör att utredaren missar målet. Enligt FUB:s mening bör *behovet* snarare än anledningen till behovet vara styrande. På så vis

kommer alla som är i behov, oavsett kön, ursprungsland eller funktionsnedsättning, att omfattas av insatserna för lättläst.

6.3.1 Statens insatser för lättläst överförs till MTM

Utredaren förslår att statens stöd till Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation, litteratur och CFLL ska föras över till Myndigheten för Tillgängliga Medier. Detta förslag innebär i realiteten att stödet för lättläst plockas isär. FUB anser att det är viktigt att hålla ihop de verksamheter som idag ryms inom CFLL för att bibehålla kompetensen inom området. Med en uppdelad verksamhet finns risken att kvaliteten urholkas på sikt, vilket vare sig utredaren eller regeringen önskar.

FUB anser att den ekonomiska konsekvensanalysen utifrån förslaget är bristfällig eftersom den inte har tagit hänsyn till att en avknoppning av lättläst-tjänsten skulle påverka intäkterna negativt. Detta nämns bara i förbigående och utredaren bedömer att en överföring till MTM skapar synergieffekter. För att ett välgrundat beslut ska kunna tas behöver således de ekonomiska konsekvenserna utredas ytterligare.

6.3.2 Nationellt kunskapscentrum

Det är positivt att utredaren ser behovet av ett nationellt kunskapscentrum inom området lättläst. Att inrätta ett vetenskapligt råd med ansvar för att inhämta och sprida forskning är ett bra steg framåt mot att säkerställa att verksamheten ligger i takt med aktuell forskning inom området. FUB bedömer däremot inte att det är nödvändigt att lägga detta centrum inom en statlig myndighet även om behovet av ökad insyn och styrning är önskvärt från FUB:s perspektiv.

Utredarens ställningstagande för CFLL:s inlemmande i en statlig myndighet är dåligt underbyggt. Utredaren har övervägt tre olika organisationsmodeller; stiftelseformen, överförande till olika myndigheter, organisationer eller avknoppas och slutligen överföra CFLL:s verksamhet till en annan myndighet. FUB önskar ökad styrning av CFLL:s verksamhet, men detta skulle vara fullt möjligt genom att regeringen styr genom stadgar, riktlinjer och samtidigt ser till att vara välrepresenterad i styrelsen för CFLL. FUB tror att det är bristen på statlig styrning i den befintliga stiftelsen, d.v.s. brist på tydlighet och specificering av uppdraget, som är orsaken till den riktning som CFLL tagit under senare år. Eftersom behoven har förändrats under åren hade CFLL behövt större ledning och styrning från statligt håll. Det hade varit värdefullt om utredaren vad gäller val av organisationsform gjort en mer gedigen analys. Som det är nu tycks det som om valet från början var en statlig myndighet och därefter formades argumenten.

FUB:s förslag

FUB föreslår att CFLL kvarstår i sin nuvarande form med den ändringen att regeringen tydliggör dess uppdrag och utövar ett aktivt inflytande i CFLL:s styrelse. Vi föreslår också att CFLL får ett utökat uppdrag att samarbeta med lättläst-tjänsten.

6.3.4 Information och marknadsföring av lättläst

För FUB:s medlemmar är det av synnerligen stor vikt att läsombuden fortlever. FUB saknar resonemang kring vikten av dessa ombud. Många av FUB:s medlemmar kommer aldrig till ett bibliotek. Läsombudens fortlevnad behöver säkerställas för att FUB:s medlemmar ska kunna få tillgång till lättläst material. En stor verksamhet har byggts upp och kommunerna, biblioteken, Kommunal, Studieförbunden och FUB:s lokalföreningar har varit mycket aktiva. Inom demensvården har det skett en stor kvalitetsförbättring. Denna verksamhet, som berör så många människor, nämns inte ens i utredningen och inte heller i de positiva remissvar som hittills har offentliggjorts.

6.4.5 Brukarråd

Det är positivt att ett brukarråd föreslås. FUB tror att det är viktigt för att läsarna själva ska kunna påverka utgivningen av litteratur och för att verksamheten ska kunna utvecklas på ett sätt som gagnar de som är i behov av stödet från CFLL. Detta har inte varit ett tydligt inflytande på CFLL. Det är en förutsättning att brukarna är i majoritet för att de ska få något reellt inflytande. Det finns emellertid ändå en risk att deras faktiska inflytande inte blir särskilt stort. Det är därför viktigt att dessa möten i brukarrådet anpassas på ett sådant sätt att brukarna själva kan delta och kan ge sina synpunkter.

6.3.6 Bevaka teknikutvecklingen

Utifrån FUB:s förslag att låta CFLL leva vidare, med tydligare statlig styrning, bedömer FUB att det borde vara möjligt för MTM eller Post- och Telestyrelsen att bidra med tekniskt kunnande. För att åtnjuta detta är det inte nödvändigt att gå in under en statlig myndighet.

6.3.7 Lättläst nyhetsinformation

Förslaget att låta en statlig myndighet ge ut en nyhetstidning är ytterst märkligt. Det är dock positivt att den föreslås leva vidare. Det är emellertid en grundbult i vårt samhälle att pressen står helt fri i förhållandet till myndigheter och förvaltningar. Det hjälper inte att utredaren föreslår att generaldirektören för MTM ska utse en oberoende chefredaktör. Endast det faktum att en statlig myndighet har inflytande över tidningen innebär att tidningen inte skulle vara fristående. Det här förslaget måste därför skrotas. Det är ju fullständigt otänkbart att tänka sig att en statlig direktör skulle utse chefredaktören för t.ex. Dagens Nyheter eller Svenska Dagbladet. Förslaget faller på sin egen orimlighet.

Under de senaste åren har samhällsinformationen övergått från papper till något man kan läsa på myndigheternas hemsida. I takt med att myndighetskontor för t.ex. Försäkringskassan eller Arbetsförmedlingen försvinner från småkommunerna så försvinner även våra medlemmars möjlighet att få information från flera myndigheter. Detta medför att tillgängligheten för många av FUB:s medlemmar vad gäller samhällsinformation i pappersform är begränsad. I FUB:s fall är det medlemmar som dels är resurssvaga, dels saknar kunnandet att ta till sig information i digital form. Det går därför inte att nog betona vikten av samhällsinformation i pappersform på lättläst svenska. Att vältra över ”tryckkostnaderna” till resurssvaga individer

är inte acceptabelt. Hellre då att myndigheterna, för de individer som är i behov av lättläst samhällsinformation, ger ut lättlästa skrifter. Ett bra exempel är den skrift som regeringskansliet har gett ut de senaste tre åren; Familjerätt.

Enligt FUB:s mening är det ett absolut krav att ”8 sidor” finns kvar som papperstidning. Detta är pedagogiskt viktigt eftersom många av FUB:s medlemmar endast kan ”arbeta” med papper. Är det inte dags att kräva att alla svenska nyhetstidningar har ett visst antal sidor per utgivning på lättläst svenska?

Utifrån konventionen för personer med funktionsnedsättning artikel 9, är det tydligt att tillgång till information är en mänsklig rättighet. Detta är en viktig förutsättning för att kunna utöva sin rätt att leva självständigt, delta i samhället samt att utöva sin yttrande- och åsiktsfrihet, vilka också är mänskliga rättigheter enligt artiklarna 19 och 21 i samma konvention. FUB vill i detta remissvar tydligt betona att både regeringen och samtliga myndigheter är skyldiga att efterleva denna konvention.

6.3.9 Lättläst-tjänsten avknoppas

FUB kan inte ta ställning till huruvida en avknoppning blir bättre eller sämre för FUB:s medlemmar. Vad som däremot är oerhört angeläget är att lättläst-tjänsten är nära knuten till det nationella kunskapscentret för att på så vis försäkra sig om att man håller sig ajour med gällande forskning. Om lättläst-tjänsten skulle avknoppas så måste det vara ett krav att alla blivande aktörer får någon slags certifiering och arbetar enligt samma principer som lättläst-tjänsten gör idag. Det förekommer att ett antal lyckökare påstår att de kan göra lättlästa texter och detta är viktigt att undvika i framtiden. FUB märker att både kommuner och landsting idag kan ha lagt ned stora summor pengar för oläsliga texter som rena lyckökare har gjort.

FUB anser att den kompetens som finns idag inom lättläst-tjänsten är helt ovärderlig och bör behållas och utvecklas som en stödfunktion för myndigheter och ideella organisationer. Det är viktigt på väg mot att nå målet – ett samhälle för alla. Därutöver är det av stor vikt till följd av att alla inte kan tillgodogöra sig tekniska lösningar.

FUB anser att om inte utredningen avstyrks så ska den återremitteras för att i samverkan med berörda organisationer ta fram konsekvensbeskrivningar ur både verksamhets- och ekonomiska perspektiv.

FUB vill klart och tydligt påpeka här att merparten av dem som läser lättlästa böcker är låginkomsttagare. Det rimmar illa med att de alltid ska betala mer för sina böcker. Staten bör därför ge ett produktionsstöd till de förslag som ger ut lättlästa böcker. Det höga priset beror ju på att de lättlästa böckerna trycks i små upplagor.

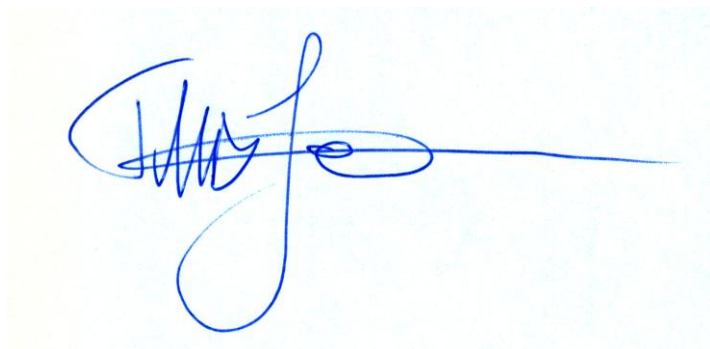
6.3.10 Lättläst i skolan

För att det ska bli naturligt att ta till sig lättlästa böcker m. m. efter avslutad skolgång är lättläst-tjänsten i skolan mycket viktig. Det är även av väsentlig betydelse för FUB:s medlemmars efterfrågan av samhällsinformation på lättläst samt möjligheter att kunna bli goda deltagare i läsombudsverksamheten och i vuxenutbildningen.

För att kompetensen som idag finns inom CFLL ska behållas och utvecklas är det viktigt att den hålls ihop. Enligt utredningen har arbetet som CFLL har utfört på skolans område varit bra och väl genomfört. Det finns därför inga skäl att plocka bort detta område från CFLL. Enligt FUB:s mening bör CFLL ges ett tydligt uppdrag att främja utbudet och användandet av lättläst i skolan istället för att SPSM ska överta detta område.

för Riksförbundet FUB, För barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning

Thomas Jansson
Förbundsordförande

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'T. Jansson', with a long horizontal flourish extending to the right.